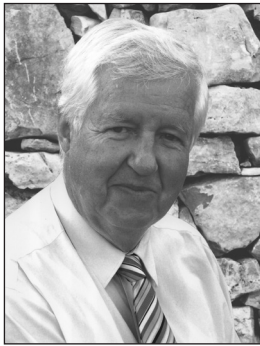

In memoriam

Bernhard Hänsel (1937–2017)

Samo malo više od mjesec dana prije svog 80. jubileja, 1. aprila 2017. godine, preminuo je profesor emeritus dr. dres. h. c. Bernhard Hänsel, eminentni europski znanstveni autoritet na području prapovijesne arheologije, redovni član Centra za balkanološka ispitivanja pri Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, vanjski član Poljske akademije znanosti, član Saske akademije znanosti itd.

Rođen je u Stuttgartu (24. maja 1937), mladost je proveo u Dresdenu u Saskoj, gdje je već kao gimnazijalac sudjelovao na arheološkim iskopavanjima, što ga je označilo za cijeli život. Arheologiju je studirao u Berlinu, Jeni, Heidelbergu i u Beču. Vladimir Miložičić, slavni heidelberški profesor, osoba je koja je mladog Bernharda Hänsela oduševila za prapovijest u jugoistočnoj Europi, još posebno na Balkanskom poluotoku. Tako je njegov doktorski rad bio posvećen srednjem brončanom dobu u Karpatskom bazenu (Beiträge zur Chronologie der mittleren Bronzezeit im Karpaten-

becken, Beiträge zur ur- und frühgeschichtlichen Archäologie des Mittelmeer-Kulturraumes 7–8, Bonn 1968), a habilitacijski kasnom brončanom i ranom željeznom dobu na donjem Podunavlju, odnosno na području današnje Rumunjske i Bugarske (Beiträge zur regionalen und chronologischen Gliederung der älteren Hallstattzeit an der unteren Donau, Beiträge zur ur- und frühgeschichtlichen Archäologie des Mittelmeer-Kulturraumes 16–17, Bonn 1976). Iako je arheološka znanost u posljednjim desetljećima izuzetno napredovala, oba monografski objavljena Hänselova rada predstavljaju još uvijek aktualna temeljna referentna istraživanja.

Svoju akademsku karijeru Bernhard Hänsel je započeo kao sveučilišni asistent u Heidelbergu (1964) i Bochumu (1966–1972), zatim je bio docent u Erlangenu (1973–1976), čemu je slijedila profesura, najprije na Sveučilištu u Kielu (1976–1981), a zatim na Freie Universität u Berlinu, gdje je ostao do umirovljenja (1981–2006). Kao sveučilišni profesor Bernhard Hänsel je znao studente nagovoriti i oduševiti za prapovijesnu arheologiju, što dokazuje iznimno veliki broj diplomskih, magistarskih i doktorskih radova koji su nastali pod njegovim mentorstvom, kao i broj kod njega obavljenih habilitacija (usp. popis u: *Χρόνος*, Beiträge zur prähistorischen Archäologie zwischen Nord- und Südosteuropa, Festschrift für Bernhard Hänsel, Internationale Archäologie, Studia honoraria 1, Espelkamp 1997, 17–20; i u: Interpretationsraum Bronzezeit, Bernhard Hänsel von seinen Schülern gewidmet, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 121, Bonn 2005, 23–26). Više profesorskih mjesta za prapovijesnu arheologiju na njemačkim sveučilištima zauzimaju danas upravo docenti habilitirani kod Bernharda Hänsela, njegova “berlinska škola” ostaje, nasljeđuje i tako djeluje dalje.

Kao vrhunski znanstvenik, Bernhard Hänsel se bavio temeljnim arheološkim istraživanjima, što ne vrijedi samo za već spomenuti doktorski i habilitacijski rad nego i za sve njegovo daljnje djelovanje. Vodio je, naime, brojna arheološka istraživanja, među kojima je bilo više projekata sa stvarno opsežnim arheološkim iskopavanjima. Spomenimo samo najznačajnija među njima (za njegovu bibliografiju usp. *Χρόνος*, Beiträge zur prähistorischen Archäologie zwischen Nord- und Südosteuropa, Festschrift für Bernhard Hänsel, Internationale Archäologie, Studia honoraria 1, Espelkamp 1997, 11–16; i u: Interpretationsraum Bronzezeit, Bernhard Hänsel von seinen Schülern gewidmet, Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie 121, Bonn 2005, 17–23).

Prvo je bilo veliko iskopavanje u Kastanasu uz Vardar u grčkoj Makedoniji (1975–1979), koje je donijelo ključne nove, paradigmatične spoznaje, posebno za razumijevanje i razrješavanje tokova seoba u kasno brončano doba (kultura polja sa žarama) na Balkanskom poluotoku (usp. pod glavnim naslovom Kastanas, Ausgrabungen in einem Siedlungshügel der Bronze- und Eisenzeit Makedoniens 1975–1979 u monografskoj seriji Prähistorische Archäologie in Südosteuropa – skraćeno citirano PAS – od koje su objavljeni sljedeći svesci: PAS 2 – *Kroll, H.* 1983, Die Pflanzenfunde; PAS 3 – *Hochstetter, A.* 1984, Die handgemachte Keramik; PAS 4 – *Aslanis, I.* 1985, Die

frühbronzezeitlichen Funde und Befunde; PAS 5 – *Becker, C.* 1986, Die Tierknochenfunde; PAS 6 – *Hochstetter, A.* 1987, Die Kleinfunde; PAS 7 – *Hänsel, B.* 1989, Die Grabung und der Baubefund; PAS 18 – *Jung, R.* 2002, Die Drehscheibenkeramik der Schichten 19 bis 11).

Drugi veliki projekt bilo je opsežno iskopavanje bronzanodobnog i željeznodobnog naselja Feudvar kod Mošorina u Vojvodini, koje je vršeno u suradnji s Vojvođanskim muzejom u Novom Sadu, pod vodstvom dr. Predraga Medovića. Nažalost, iskopavanje započeto 1986. godine, zbog srpske agresije i katastrofalnog državnog rata koji su doveli do raspada Jugoslavije, prekinuto je i stoga ostalo nedovršeno. Ipak su glavni rezultati tih istraživanja preliminarno objavljeni i još su, posebno konceptualno, važni – npr. za razumijevanje protourbanizacije u rano brončano doba, kao i za naseobinske uzorke u mikroregiji Titelskog platoa kroz vrijeme duže od dva tisućljeća (usp. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 72, 1991, 45–204, Taf. 1–63; pod glavnim naslovom Feudvar. Ausgrabungen und Forschungen in einer Mikroregion am Zusammenfluß von Donau und Theiß u monografskoj seriji Prähistorische Archäologie in Südosteuropa u kojoj su objavljeni sljedeći svesci: PAS 13 – *Feudvar, I.* 1998, Das Plateau von Titel und die Šajkaška, Archäologische und naturwissenschaftliche Beiträge zu einer Kulturlandschaft / Titelski plato i Šajkaška. Arheološki i prirodnjački prilozi o kulturnoj slici područja; PAS 14 – *Falkenstein, F.* 1998, Feudvar II. Die Siedlungsgeschichte des Titeler Plateaus).

Kao treći značajan projekt Bernharda Hänsela, uslijedilo je iskopavanje višeslojnog naselja Toumbe Agios Mamas – prapovijesnog Olynth na Halkidiki (1994–1996), koje je donijelo značajne nove spoznaje, posebno za razdoblje srednjeg i kasnog brončanog doba u balkansko-makedonsko-egejskom svijetu (usp. pod glavnim naslovom Das prähistorische Olynth. Ausgrabungen in der Toumbe Agios Mamas 1994–1996; u monografskoj seriji Prähistorische Archäologie in Südosteuropa u kojoj su objavljeni sljedeći svesci: PAS 21 – *Horejs, B.* 2007, Die spätbronzezeitliche handgemachte Keramik der Schichten 13 bis 1; PAS 22 – *Becker, C. / Kroll, H.* 2008, Ernährung und Rohstoffnutzung im Wandel; PAS 23 – *Hänsel, B. / Aslanis, I.* 2010, Die Grabung und der Baubefund).

Posljednja opsežna arheološka istraživanja, koja je Bernhard Hänsel vodio zajedno s dr. Kristinom Mihovilić i potpisanom, izvedena su u Istri, na gradini Monkodonja kod Rovinja (1997–2008). Iskopavanje se odvijalo u partnerstvu između Berlinskog instituta i Arheološkog muzeja Istre u Puli, a sudjelovali su i Zavičajni muzej Grada Rovinja i Arheološki oddelek Filozofske fakultete u Ljubljani. Ta su istraživanja otvorila sasvim nove poglede na kulturu naseljavanja i društvenu strukturu u ranom i srednjem brončanom dobu na području sjevernog Jadrana i ukazala na intenzivne kontakte s egejskim, odnosno širim istočnomediterranskim svijetom (usp. pod glavnim naslovom Monkodonja. Istraživanje protourbanog naselja brončanog doba Istre / Forschungen zu einer protourbanen Siedlung der Bronzezeit Istriens u monografskoj seriji Monografije i kataloge / Monographien und Kataloge, koju izdaje Arheološki muzej Istre u Puli – skraćeno MiK – i u kojoj su objavljeni sljedeći svesci: MiK 25 – *Hänsel, B. / Mihovilić, K. / Teržan, B.* 2015, Monkodonja, Knjiga I. Iskopavanje i nalazi građevina / Monkodonja, Teil I. Grabung und der Baubefund; MiK 28/1–2 – *Hellmuth Kramberger, A.* 2017, Monkodonja, Knjiga 2/1–2. Keramik s brončanodobne gradine Monkodonja / Teil 2/1–2. Die Keramik aus der bronzezeitlichen Gradina Monkodonja).

Bernhard Hänsel se odlikovao također po tome što je bio glavni urednik više stručnih glasila i monografskih serija. Među stručnim časopisima, s gotovo stoljetnom tradicijom, najeminentniji je “Prähistorische Zeitschrift”, među monografskim serijama treba posebno istaknuti već spomenutu “Prähistorische Archäologie in Südosteuropa – PAS”, koju je sam i osnovao, a broji već oko 30 monografija, te već staru seriju posebnog značaja “Vorgeschichtliche Forschungen”, koju je Hänsel nakon duge stanke ponovo pokrenuo. Istovremeno, ne smijemo zanemariti da je Bernhard Hänsel s kolegom Jensom Lüningom idejni otac renomirane serije “Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie – UPA”, u kojoj su objavljeni prije svega magistarski i doktorski radovi nastali na sveučilištima njemačkog govornog područja. U seriji koju tiska izdavač “Verlag Dr. Rudolf Habelt” u Bonnu do sada je objavljeno gotovo 300 svezaka.

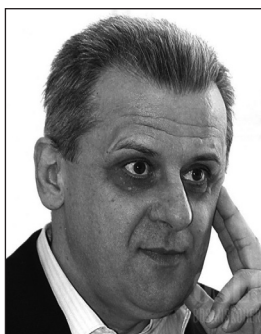
Bernhard Hänsel nije zaslužan samo za temeljna arheološka istraživanja na širem području Balkanskog poplutaoka nego je također pomogao znanstvenom radu u Bosni i Hercegovini. Prije svega navodimo radni posjet u Sarajevu 2000. godine, koji je obavio zajedno s prof. Sigmarom von Schnurbeinom, tada prvim direktorom Rimsko-germanske komisije Njemačkog arheološkog instituta (Römisch-Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts) i potpisanom. U Zemaljskom muzeju, koji se nalazio u vrlo nezavidnom stanju i položaju, uspjelo se s kolegicom dr. Zilkom Kujundžić-Vejzagić, tada glavnom i jedinom arheologinjom – kustosicom za prapovijesnu arheologiju u muzeju, dogovoriti znanstvenu suradnju. Iz te inicijative došlo se do arheološkog iskopavanja neolitičkog naselja Okolište kod Visokog, koje je s njemačke strane vodio Johannes Müller, sada profesor na Sveučilištu u Kielu. Kao što je poznato, to je iskopavanje pridonijelo značajne nove rezultate, uz ostalo paradigmatične u vezi s organizacijom i unutarnjim strukturiranjem neolitičkih naselja (usp. npr. Bericht der Römisch-Germanischen Kommission 87, 2006, 44–212; *Müller, J. / Rassman, K. / Hofmann, R.* 2013, Okolište 1 – Untersuchungen einer spätneolithischen Siedlungskammer in Zentralbosnien, UPA 228, Bonn 2013; Hof-

mann, R. 2013, Okolište 2 – Spätneolithische Keramik und Siedlungsentwicklung un Zentralbosnien, UPA 234, Bonn 2013). Kao “popratni rezultat” te posjete i razgovora s dr. Zilkom Kujundžić-Vejzagić i dr. Brankom Raunig (Bihać), potrebno je navesti još magistarski i doktorski rad Maria Gavranovića (usp. Die Spätbronze- und Früheisenzeit in Bosnien, UPA 195/1–2, Bonn 2011). Osim toga, potrebno je posebno istaknuti da je nakon raspada Jugoslavije Bernhard Hänsel davao svu podršku i drugim kolegama, među kojima ćemo spomenuti prije svega Blagoja Govedaricu. Govedarica je, naime, svoj novi dom našao upravo u Berlinu, gdje kao honorarni profesor djeluje na Freie Universität i u Njemačkom arheološkom institutu. Pod Hänselovim okriljem on je radio na više istraživačkih projekata, u okviru kojih se uz ostalo bavio i balkanskim temama. Ujedno, nije zanemariva činjenica da je u tisku više brojeva “Godišnjaka Centra za balkanološka istraživanja” Bernhard Hänsel sudjelovao također u pribavljanju financijskih potpora. Uz to je za “Godišnjak” pridonosio i znanstvene članke (npr. *Hänsel, B. / Mihovilić, K. / Teržan, B. / Teßmann, B.* 2002, Ein frühmittelalterliches Massengrab vor der Befestigungsmauer von Monkodonja, Gedenkschrift A. Benac, Godišnjak 32, 2002, 467–491; *Hänsel, B.* 2008, Frühformen des Geldes im bronzezeitlichen Europa / Rani oblici novca u bronzanodobnoj Evropi, Godišnjak 38, 2009, 23–35). Ukratko, Hänselova angažiranost za ponovni uspon arheoloških istraživanja u Bosni i Hercegovini, i prije svega za “Godišnjak”, ne smije pasti u zaborav.

Opraštamo se od profesora velike slave, vrhunskog znanstvenika i nezaboravnog prijatelja, koji je svu svoju bit posvetio prapovijesnoj arheologiji, i posebno Balkanskom poluotoku.

Biba Teržan

Dubravko Lovrenović (1956–2017)

Početak 2017. godine, nakon teške bolesti, zauvijek nas je napustio ugledni profesor i zapaženi društveni djelatnik prof. dr. Dubravko Lovrenović. Prof. dr. Dubravko Lovrenović rođen je u Jajcu 1956. godine. Njegovo znanstveno napredovanje počinje uspješnim završetkom studija historije na Odsjeku za historiju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu. Na Filozofskom fakultetu u Beogradu odbranio je magistrarsku radnju 1985. godine. Doktorsku disertaciju pod naslovom “Ugarska i Bosna od 1387. do 1463. godine” odbranio je na Filozofskom fakultetu u Sarajevu.

Njegov profesionalni angažman također se veže za akademsku karijeru i institucije. Nakon uspješnog okončanja studija 1979. godine radno je angažiran u svojstvu asistenta na Filozofskom fakultetu u Sarajevu, i to na predmetu Opća historija srednjeg vijeka. Odbranom magistrarske radnje pod naslovom “Balkanske zemlje prema mletačko-ugarskim ratovima početkom XV stoljeća” biva imenovan za višeg asistenta. Ratna dešavanja remete redovni znanstveni rad, koji ipak biva uspješno okončan izborom u zvanje docenta 2000. godine. I sva ostala univerzitetska zvanja bila su rezultat velikog i plodnog znanstvenog rada, koji je bio zapažen kako u Bosni i Hercegovini tako i izvan njenih granica. Tako je 2006. godine imenovan u zvanje vanrednog, a od 2010. godine i redovnog profesora. Akademski i univerzitetski angažman potvrđen je i međunarodnim priznanjima koja se očituju u gostovanjima i boravcima na glasovitim svjetskim univerzitetima. Tako je u školskoj 2001/2002. godini boravio kao gostujući profesor na američkom univerzitetu Yale. U toku ljetnog semestra 2004/2005. godine boravio je kao stipendista na Centralnoevropskom univerzitetu u Budimpešti, a kao stipendista Fulbright fondacije bio je na Univerzitetu Čikago u toku školske 2007/2008. godine. Pored matičnog Filozofskog fakulteta, kao predavač bio je angažiran i na Visokoj vrhbosanskoj teološkoj školi, kao i Franjevačkoj teologiji u Sarajevu.

Pored ovih “suhoparnih” činjenica vezanih za službeni segment napredovanja u matičnoj instituciji, biografija prof. Lovrenovića posebno je impresivna kada se sjetimo njegovog prebogatog društvenog angažmana u mnogim segmentima kulturnog, znanstvenog, političkog i društvenog života naše zemlje. Zbog intenzivnog društvenog angažmana predlagan je na mnogobrojne funkcije. Tokom 2001–2003. godine bio je zamjenik ministra obrazovanja i nauke Federacije Bosne i Hercegovine. U školskoj 2010. godini bio je i prodekan za nastavu i studentska pitanja Filozofskog fakulteta u Sarajevu. Obnašao je i funkciju ministra kulture i sporta u Vladi Kantona Sarajevo, tokom 2012. godine. Od 2002. do 2006. godine bio je i član Komisije za odnose s UNESCOM. Od 2001. godine bio je dugogodišnji član i Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine. Kao rezultat njegovog direktnog rada na polju zaštite kulturno-historijske baštine naše zemlje došlo je do uvrštavanja selektiranih nekropola stećaka na listu svjetske baštine. Pored ove krunske nominacije, bio je suradnik i na nominaciji mosta Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu te historijske jezgre Jajca. Njegova povezanost s našom najvažnijom znanstvenom institucijom Akademijom nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine krunisana je njegovim dopisnim članstvom. Pored toga bio je i sekretar Odbora za historiju Odjeljenja humanističkih nauka pri Akademiji nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine. Jedan od njegovih angažmana bilo je i članstvo u Naučnom vijeću te kasnije u Upravnom odboru Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine.

Ono što ostaje meritorno iza svakog istinskog znanstvenika i univerzitetskog profesora jest njegov znanstveni opus. Tako i prof. dr. Dubravko Lovrenović ostaje zapamćen po mnogobrojnim objavljenim radovima, referatima, recenzijama, predgovorima, pogovorima, studijama, knjigama, monografijama, enciklopedijama i drugim publikacijama. Iza njega, prema preliminarnoj, ali ne i konačnoj listi, ostaje preko 108 radova različite kategorizacije, a za neke rukopise se nadamo da će tek poslije njegove smrti izaći.

Pisati i sjećati se profesora Dubravka Lovrenovića doista nije obična dužnost koja proističe iz reda da se u povodu smrti o umrlom napiše nekoliko redaka. Profesora Lovrenovića poznajem još iz perioda kada je bio viši asistent. U tom svojstvu mi je držao vježbe iz predmeta Opća historija srednjeg vijeka. Već tada sam stekao dojam da se radi o elokventnom i kompetentnom predavaču. I kasnije, kada se naš odnos produbio u istinsko prijateljstvo, moje iskustvo je potvrđivalo da je riječ o iznimno originalnoj i upečatljivoj ličnosti. Za razliku od predo-

minantnog broja uglednih osoba i autističnih intelektualaca, koji izbjegavaju javni angažman i javno iznošenje svoga mišljenja, opterećeni primarno vlastitim kalkulacijama i koristoljubljem, prof. Lovrenović nije imao takav odnos. U više navrata pokazivao je spremnost da iskaže i najneugodnije stavove, znajući unaprijed da će izazvati različite reakcije. Bezrezervno je podržavao rad i borbu Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine. Javni istupi, intervencije prema vlastima, čak i otvoreni sukobi u odnosu na mediokritete koji su se ničim izazvani našli na odgovornim pozicijama, borba da Hagada ne izađe zauvijek iz Bosne i Hercegovine pod krinkom međunarodne maglovite suradnje, razgovori u ambasadama, javno očitovanje u medijskim debatama, protivljenje neznanstvenoj fatamorgani i fikciji kvazipiramida, samo su sumarno nabrojane njegove aktivnosti. Do posljednjeg trenutka bio je sklon šalama. Umirući, ostavljao je dojam smirenog i nevjerovatno racionalnog čovjeka koji je svjestan neminovnog kraja koji mu se približava. I u takvim trenucima inicirao je šale, što je i nas koji smo imali privilegiju da se družimo s njim poticalo na isto. Posebno se volio šaliti na vlastiti račun, što je karakteristika samo mentalno stabilnih osoba. U više navrata te šale su se pretvarale u nekontrolirani obostrani smijeh, da sam se i sam pitao radi li se uistinu o teškoj neizlječivoj bolesti koja je dijagnosticirana. Iznenadno saznanje da je teško obolio došlo je u trenutku proživljavanja teške porodične tragedije, koja je posigurno bila jedan od glavnih okidača razvoja bolesti. Usudio bih se reći da je to bila njegova najveća lična tragedija i bol koji nije mogao odstraniti. Bol koji ga je i odveo prema kraju.

Visok, upečatljivog pogleda i lica, britka jezika i savršene dikcije, ostavljao je dubok dojam na ljude iz svoje okoline. Spontano i jednostavno je uspostavljao kontakte, momentalno se prilagođavajući i "najmanjem" čovjeku i onom na visokoj društvenoj ljestvici. Autor ovih redaka bio je svjedok više anegdotalnih trenutaka kada je visoke zvaničnike, ambasadore i ministre dovodio do očaja, jer nisu mogli parirati njegovim argumentima. Na takvim sastancima mnoge kolege iz kukavičluka nisu smjele niti doći, unatoč zvaničnom pozivu. U tome se i ogledao njegov karakter, jasno izražen, gotovo opipljiv, čvrst, s mirisom i ukusom.

Ako se život jedne osobe, između mnogih kriterija, mjeri i brojem iskrenih prijatelja, onda je profesor Lovrenović i u tom segmentu ostavio iza sebe impresivne činjenice. Veliki je broj studenata, kolega s Filozofskog fakulteta, Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika Bosne i Hercegovine, Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Federalnog zavoda za zaštitu spomenika, Instituta za historiju i drugih, koji su pustili iskrenu suzu i žalili za ovim velikim čovjekom.

Zbog toga je njegov odlazak ostavio veliku prazninu, koju će kako u stručnom tako i u društvenom angažmanu biti teško prevazići.

Adnan Busuladžić

Nikola Tasić (1932–2017)

U martu ove, 2017. godine srpska, balkanska i evropska arheologija ostale su bez jednog velikana – akademika Nikole Tasića. Biografija Nikole Tasića izuzetno je bogata i plodna i ne može se na ovom mestu u potpunosti navesti, jer bi čak i puko nabranje različitih arheoloških, naučnih i društvenih poslova koje je uspešno obavljao zauzelo čitav prostor ovog kratkog sećanja, a ne bi bilo iscrpljeno. Dovoljno je samo pogledati reperne tačke njegove blistave karijere. Rođen je 19. januara 1932. godine u Beogradu, gimnaziju je završio u Kragujevcu, a od diplomiranja na Odseku za arheologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu (1954), gde je i doktorirao (1965), radio je u muzejima u Kragujevcu (1958), Zemunu (1958) i Muzeju grada Beograda (1965). U novoosnovani Balkanološki institut SANU prelazi 1968. i tu stiče sva naučna zvanja, uključujući i najviše – naučnog savetnika. U Institutu je bio naučni sekretar, rukovodilac arheoloških projekata, pomoćnik direktora, a potom i dugogodišnji i uspešni direktor ove

balkanološke institucije (1989–2001). Zvanje redovnog profesora stekao je 1986. na Univerzitetu u Novom Sadu gde je držao nastavu arheologije. Za direktora Narodnog muzeja u Beogradu imenovan je 2001, da bi se od 2003. posvetio radu u Srpskoj akademiji nauka i umetnosti, čiji je dopisni član postao 1987, a redovni 2000. Dužnost generalnog sekretara SANU vršio je od 2003. do 2007, a potom je izabran i za potpredsednika ove ustanove. Za redovnog člana Evropske akademije nauka i umetnosti u Salcburgu (*Academia Scientiarum et Artium Europaea*) izabran je 1993. godine. Bio je član i funkcioner mnogih domaćih i međunarodnih naučnih društava i arheoloških institucija, među kojim na prvom mestu treba spomenuti Centar za balkanološka ispitivanja Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, ali i Trakološki institut iz Bukurešta, Trakološki institut iz Sofije, Nacionalni komitet za Balkanologiju (AIESEE), Međunarodni i međukademijski odbor za praistoriju Balkana (Hajdelberg), Nacionalni komitet za praistoriju i protoistoriju (UISPP), Nacionalni komitet za slovenske kulture (MAIRSK), International Council of Tracology “W. Tomaschek”, Sofija itd. Dobitnik je Oktobarske nagrade Novog Sada i Pupinove zlatne medalje za izuzetne rezultate u afirmaciji imena i dela Mihaila Pupina.

Nikola Tasić je objavio ogroman broj naučnih radova, među kojima su i knjige od kapitalnog značaja za srpsku i evropsku arheologiju. Nadnesen nad probleme praistorije jugoistočne i srednje Evrope, a posebno periode eneolita, bronzanog i gvođenog doba, Tasić je u teorijskom pogledu pripadao kulturnoistorijskoj arheologiji, a u Srbiji je bio jedan od njenih nosećih stubova. To je bilo veoma značajno, pogotovo polovinom prošlog veka, u vreme početaka Tasićeve arheološke karijere, jer je naša arheologija upravo u tom periodu nadoknađivala izgubljen poluvekovni teorijski korak, što je bio gubitak izazvan dominacijom autoriteta Miloja Vasića i njegove lične interpretativne paradigme. U svojim radovima, recimo u Metodologiji istraživanja u praistorijskoj arheologiji (1979. sa B. Jovanovićem), Nikola Tasić je dao veoma precizne, gotovo enciklopedijske, definicije teorijskog uporišta kulturnoistorijske arheologije i svrstao ju je u širi kontekst istorije arheoloških, antropoloških i istorijskih ideja, kao što su, recimo, učenja o kulturnim krugovima, difuzionizmu ili funkcionalizmu. Izvesna ograničenja kulturnoistorijskog metoda, međutim, prevazilazio je svojom otvorenošću prema novim strujanjima u arheološkoj teoriji, ali još više svojim duboko promišljenim balkanološkim pristupom. Za njegov naučni rad karakteristični su upravo širi balkanološki okviri. Kao dugogodišnji saradnik, potom i direktor Balkanološkog instituta SANU, ali i aktivni član i saradnik Centra za balkanološka ispitivanja ANUBiH, Nikola Tasić je svoj arheološki metod izgradio na čvrstim temeljima savremene balkanologije. Multidisciplinarni karakter Balkanološkog instituta i široko zasnovani, komparativni projekti učvrstili su Tasića u uverenju da proučavanje Balkana i njegovih kulturnih i istorijskih osobnosti nije moguće bez jasnog uvida u duboke kulturne slojeve koji sežu do najstarije praistorije. Verovao je da tlo jugoistočne Evrope očigledno ima neku čudnu sposobnost “dugog sećanja” pa određeni načini života, kulturne i društvene norme tvrdoglavo opstaju vekovima, čak i hiljadama godina. Tasićevo proučavanje istorije i kulture Balkana, usled toga, zahtevalo je širok i teorijski promišljen balkanološki naučni metod. Tasić je jasno definisao mesto i ulogu arheologije u krilu balkanologije, radom u Balkanološkom institutu SANU, ali i u sarajevskom Centru za balkanološka ispitivanja. Nije slučajno da su upravo te dve naučne kuće među retkim balka-

nološkim institucijama koje posvećuju veliku pažnju arheološkim proučavanjima te da su rezultati te dugogodišnje međuinstitutske balkanološke saradnje ovekovečeni u brojnim simpozijumima, zbornicima i monografijama. Među zajedničkim poduhvatima ovih institucija, u kojima je Nikola Tasić aktivno učestvovao, često kao *spiritus movens*, svakako treba istaći simpozijum i zbornik Paleobalkanska plemena između Jadranskog i Crnog mora od eneolita do helenističkog doba (Centar za Balkanološka ispitivanja ANUBiH i Balkanološki institut SANU, Sarajevo – Beograd 1991). U kapitalnoj ediciji Centra za balkanološka ispitivanja Praistorija jugoslavenskih zemalja, dobar deo toma posvećenog eneolitu napisao je upravo Nikola Tasić, koji je bio i jedan od urednika ove knjige. Kao vrstan balkanolog Tasić je prepoznao spone balkanologije i arheologije sa interdisciplinarnim proučavanjem trajnijih struktura – karakterističnih za “istoriju dugog trajanja”, ali i za antropogeografsku školu Jovana Cvijića.

Tasićeva shvatanja o paleobalkanskom stanovništvu, čime se bavio u mnogim svojim radovima, i danas su vrlo provokativna i aktuelna. Jednom prilikom je izjavio: “Paleobalkanski supstrat, na kome su kasnije iznikle balkanske države, znatno je snažniji i dugotrajniji nego što se misli. On je ta osnova koja se održala vekovima i koju mi danas u jednom ili drugom pojavnom obliku možemo da pronađemo u jezičkoj sličnosti, posebno u stočarskoj terminologiji, u običajnom pravu (...) u muzičkom nasleđu, pa i bliskosti temperamenta (...) Stapanje i mešanje pojedinaca i grupa je proces koji je trajao vekovima i milenijumima na Balkanu (...) Mitovi o čistom ilirskom, tračkom, dačkom poreklu pojedinih balkanskih naroda samo su deo političkog marketinga. A pogotovu onih koji poreklo srpskog naroda nalaze u neolitskoj Vinči, zajedno sa ćirilčkim pismom.” (Jevtić, M. 2004, Pamćenja i opomene. Razgovori s Nikolom Tasićem, Beograd 2004, 102).

Tasićeva brojna arheološka istraživanja, a pogotovo višegodišnja iskopavanja praistorijske Gomolave, kojima je rukovodio uz Bogdana Bruknera i Borislava Jovanovića, bila su prave arheološke škole, gde su srpski i jugoslovenski stručnjaci i studenti izmenjivali praktična i teorijska znanja sa kolegama iz eminentnih inostranih institucija. Ne bi trebalo, međutim, zaboraviti ni njegova intenzivna, važna i uspešna iskopavanja Gradine na Bosutu, Zlotske pećine, Prčeva kod Kline, Belegiša, kao i Vinče.

U pogledu organizacije naučnog rada, a pogotovo međunarodne naučne saradnje, Nikola Tasić je sam obavljao poslove čitavog jednog ministarstva. Rukovodio je mnoštvom naučnih projekata, organizovao serije međunarodnih simpozijuma i velike svetske kongrese, izložbe, uređivao časopise (“Balcanica”, “Archaeologia Jugoslavia”, “Arheološki pregled”, “Materijali” i dr.), priređivao zbornike i monografije... Treba istaći kongrese Unije za praistoriju i protoistoriju (UISPP), balkanološke kongrese u okviru AIESEE, od kojih je za beogradski (1984) bio jedan od organizatora i svojevrsna pokretačka snaga, kao i seriju međunarodnih simpozijuma o bakarnom i bronzanom dobu, čiji je predsedavajući bio dugi niz godina (1986–1990, u kom periodu je održano 14 simpozijuma) te poljsko-jugoslovenskog kolokvija koji se odvijao u okviru saradnje ANUBiH i Poljske akademije nauka (Krakov). Uz to je s referatima i saopštenjima učestvovao i na mnogim drugim naučnim skupovima, kolokvijumima, ali i na studijskim boravcima u muzejima i naučnim institucijama u Nemačkoj, Italiji, Francuskoj, Čehoslovačkoj, Grčkoj, Austriji, Poljskoj, Rusiji, Gruziji, Mađarskoj, Rumuniji, Bugarskoj, Turskoj, Makedoniji i SAD.

Svojim mlađim saradnicima je pružao retku kombinaciju valjanog generalnog usmerenja, pune naučne slobode i bezrezervne podrške i pomoći. Nikola Tasić je, gotovo magično, s podjednakom lakoćom uspevao da rešava najozbiljnije probleme, bilo da je u pitanju odgonetanje zamršenih slojeva balkanske praistorije, upravljanje institutom, organizacija naučnog skupa ili rukovođenje najvišom srpskom naučnom institucijom. Kada je bio prisutan, jednostavno, sve je bilo u redu.

Iza Nikole Tasića ostao je impozantan naučni opus koji će se još dugo koristiti i neće izbledeti: preko 300 radova, sedam samostalnih knjiga i trinaest kolektivnih monografija, od kojih je nekoliko sam priredio. Valjalo bi između ostalih spomenuti monografije Jugoslovensko Podunavlje od indoevropske seobe do prodora Skita (1984), Eneolithic Cultures of the Central and West Balkans (1995), potom koautorski rad u kapitalnim edicijama Praistorija Vojvodine (1974) i Praistorija jugoslavenskih zemalja (1979), ili u knjigama Scordisci and Native Population in the Middle Danube Region (1992) i Arheološko blago Kosova i Metohije (1998).

Međutim, porodici i nama, koji smo imali sreću da ga lično poznajemo i smatramo prijateljem, to je samo delimična uteha. Nedostajće nam njegova dobrota, široka arheološka erudicija, neiscrpnja energija, vedri optimizam, ali i velika građanska hrabrost i beskompromisna vera u potrebu stalne borbe za slobodu i demokratiju.

Aleksandar Palavestra